

A ko si ti?

Automonografija Predraga Mikija Manojlovića

Ova knjiga je posvećena
Predragu Mikiju Manojloviću,
laureatu nagrade
Dobričin prsten za 2012.

Dobitnici nagrade *Dobričin prsten*

LJUBA TADIĆ	(1980.)
MIRA STUPICA	(1981.)
MIJA ALEKSIĆ	(1982.)
ZORAN RADMILOVIĆ	(1983.)
NEVENKA URBANOVA	(1984.)
RAHELA FERARI	(1986.)
BRANKO PLEŠA	(1988.)
DANILO STOJKOVIĆ	(1990.)
MARIJA CRNOBORI	(1992.)
MATA MILOŠEVIĆ	(1994.)
LJILJANA KRSTIĆ	(1995.)
PETAR KRALJ	(1996.)
OLIVERA MARKOVIĆ	(1997.)
RADE MARKOVIĆ	(1998.)
STEVAN ŠALAJIĆ	(1999.)
MIRA BANJAC	(2000.)
VLASTIMIR ĐUZA STOJILJKOVIĆ	(2001.)
STEVO ŽIGON	(2002.)
MIHAILO MIŠA JANKETIĆ	(2003.)
PETAR BANIĆEVIĆ	(2004.)
SVETLANA BOJKOVIĆ	(2005.)
BORA TODOROVIĆ	(2006.)
KSENJA JOVANOVIĆ	(2007.)
PREDRAG EJDUS	(2008.)
VOJSLAV BRAJOVIĆ	(2009.)
JELISAVETA SEKA SABLJIĆ	(2010.)
RUŽICA SOKIĆ	(2011.)
PREDRAG MIKI MANOJLOVIĆ	(2012.)
JASNA ĐURIČIĆ	(2014.)

NASLEĐE VELIKOG GLUMCA

LJILJANA ĐURIĆ, predsednica Udruženja dramskih umetnika Srbije

Verujem da većina vas poznaje istoriju *Dobričinog prstena*, ali isto tako verujem da ima i onih koji do sada ovu priču nisu čuli. Zato mi dozvolite da pročitam kratak zapis gospođe Ksenije Šukuljević Marković:

Udruženje glumaca Kraljevine Jugoslavije dodelilo je zlatan prsten Dobrici Milutinoviću, velikanu srpskog glumišta povodom četrdesete godišnjice njegovog umetničkog rada 1937. godine. Udruženje je smatralo da Dobricu Milutinovića treba izdvojiti iz plejade velikih glumaca i ovenčati nesvakidašnjom nagradom koja će se pamtiti i simbolizovati njegovu umetničku ličnost. Odlučilo je da prsten bude prelazni, da se dodeljuje najboljem glumcu i da se na taj način sačuva trajan spomen na Dobricu. Donet je i pravilnik po kojem je trebalo da Dobrica odredi dobitnika prstena ili da to učini odabrana tročlana komisija.

Prsten je izradio beogradski kraljevski dvorski juvelir Milivoje T. Stefanović kao poklon slavljenu. Izrađen je od 18-karatnog zlata, u težini od 44 grama. Na prednjoj strani prstena ugraviran je reljef lika Dobrice Milutinovića, sa bočnih strana su likovi njegovih proslavljenih uloga: Šajloka u Šekspirovom Mletačkom trgovcu i Orlića u Rostanovom Orliću, a s unutrašnje strane ugraviran je tekst: Nasledni prsten Dobrice Milutinovića, 16. oktobar 1937. godine i dva žiga zlatare M. T. Stefanovića.

Međutim, prsten je ubrzo sa Dobričine ruke nestao, što je ovog velikana dovelo u očajanje. Nameravao je da založi svoj dragoceni portret, rad Uroša Predića, i tako izradi drugi prsten. Udruženje, naravno, to nije dozvolilo i odmah je poručilo izradu drugog prstena kod istog juvelira, po uzoru na prethodni, ali kalupi prstena, poslati u Italiju na izradu, izgubili su se i uručenje je kasnilo godinu i po dana. Na prstenu više nije bilo Dobričinog lika u sredini, nego zlatni lovorov venac na crnom oniksu u čijem središtu je zlatnim slovima ispisano ime Dobrice Milutinovića.

Godine 1980, na dan stogodišnjice rođenja Dobrice Milutinovića, Nagradu „Prsten Dobrice Milutinovića“, koja se dodeljuje glumcu za životno delo, ustanovili su Muzej pozorišne umetnosti Srbije i Udruženje dramskih umetnika Srbije kojima se pridružila Zlatara Majdanpek.

Za svakog novog dobitnika nagrade, Zlatara izrađuje prsten, po uzoru na prsten iz 1939. godine, ali izmenjen, koji je do pre dve godine donirala kompanija Zepter.

Sticajem neverovatnih okolnosti, originalni prsten Dobrice Milutinovića iz 1937. godine pronađen je u Zagrebu 1998. Zaslugom Ljubomira Mucija Draškića i Svetlane Bojković, prsten je vraćen u Beograd. Otkupila ga je u Zagrebu kompanija Zepter. Oba prstena, iz 1937. i iz 1939. čuvaju se u Muzeju pozorišne umetnosti Srbije.

Od 1994. godine, Udruženje samostalno dodeljuje ovu nagradu. Sastavni njen deo je, osim zlatnog prstena težine 44,30 grama, i unikatna diploma na pergamentu, rad akademskog slikara i scenografa Geroslava Zarića, kao i objavljivanje monografije o dobitniku.

Na zahtev članova Udruženja, a odlukom Predsedništva, nagradu ćemo ubuduće dodeljivati bijenalno, što znači da će dvadeset deveti dobitnik „Dobričinog prstena“ biti poznat 2014. godine.

- Večeras se moramo setiti dosadašnjih laureata „Dobričinog prstena“: Ljuba Tadić, Mira Stupica, Mija Aleksić, Zoran Radmilović, Nevenka Urbanova, Rahela Ferari, Branko Pleša, Danilo Bata Stojković, Marija Crnbori, Mata Milošević, Ljiljana Krstić, Petar Kralj, Olivera Marković, Rade Marković, Stevan Šalajić, Mira Banjac, Vlastimir Đuza Stojiljković, Stevo Žigon, Miša Janketić, Petar Banićević, Svetlana Bojković, Bora Todorović, Ksenija Jovanović, Predrag Ejodus, Vojislav Brajović, Jelisaveta Seka Sablić, Ružica Sokić, a sada im se pridružio i najnoviji laureat Predrag Miki Manojlović.

U ime Udruženja zahvaljujem se svima koji su zaslužni za ove radosne trenutke koji će ostati zabeleženi u našoj pozorišnoj istoriji.

JOVAN ĆIRILOV, dramaturg

KRČI NOVE PUTEVE

Veliki glumački dar nije apstrakcija. To je skup osobina koje njegovi savremenici prepoznaju kao glumu svoga vremena. Miki Manojlović je jedan od tih glumaca koji je obeležio stil naših dana. Od onih koje pamtim, svako u svoje doba, takvi su bili Dobrica Milutinović - da, nećete verovati, gledao sam ga tu negde odmah posle Drugog svetskog rata kao Mitketa u *Koštani* u Narodnom pozorištu u Beogradu - zatim Raša Plaović, Branko Pleša, Zoran Radmilović, nekoliko još živih, a danas i Miki Manojlović.

Dobrica Milutinović je posle hladnoće klasicizma zavladao srpskom scenom kao moćna vertikala romantizma, Raša Plaović je vladavinu romantizma smenio snagom svoga racionalnog realizma, Branko Pleša je patetiku sočrealizma prevazišao modernističkom slobodom izraza, Zoran Radmilović je osvajao duhom svojih ironičnih i

samoironičnih postmodernističkih moći, a Miki Manojlović je bogata sinteza gotovo svih tendencija našeg glumačkog dvadesetog veka, od razmaha osećajnosti do sa merom dozirane intelektualnosti.

Pratio sam ga od njegovih prvih pozorišnih koraka. Još na probama Jelićeve *Farse*, ili *Savetini ljubavni jadi zbog molera* u Podrumu Ateljea 212 - mi, umetnička uprava sa Mirom Trailović na čelu, sećam se kao danas, kako smo već te rane jeseni 1971. godine prošloga veka, osetili da pred sobom imamo veliki i nesvakidašnji talenat jednog mladog glumca.

U njegovoj glumi ni tada, pa sve do dana današnjeg, nema niti je bilo ničeg konvencionalnog, a u toj svojoj nekonvencionalnosti autentičan je i ubedljiv. Njegova gluma je otkrivalačka kao i predstave u kojim je igrao, bilo da je reč o klasici, kao što su italijanske komedije *Ribarske svađe* i *Mandragola* ili da je reč o mladalački avangardnom Brehtovom *Baalu*, Miki se poistovetio sa zadatim likom do kraja ispunjen, s jedne strane, tananim nijansama a, sa druge, majstorskim vladanjem scenom.

Umetnost i jeste umetnost onim što nije svodljivo na jasne formulacije. To se odnosi i na glumu Mikija Manojlovića. Ali, ako nije svodljivo na precizne formule, bar je moguće opisati naš doživljaj uloge koje je Miki ostvario tokom ovih nekoliko decenija na našim scenama, filmu i malom ekranu.

Kod Manojlovića nema velike dileme da li je gluma velika emocija ili mudrost. Ona jeste doživljaj ali i svest o stilu i smislu scenske umetnosti. Posebno je značajno što je Miki Manojlović u poplavi komercijalizama svake vrste u nas, sa svih svojih trideset i pet glavnih uloga u teatru i šezdeset sedam na filmu, i još mnogih na televiziji, ostao na braniku pozorišne umetnosti najvišeg ranga i to bez kompromisa. Miki je, pored toga, i sjajan partner koji inspiriše one koji su sa njim na pozornici. Jednom rečju, Miki Manojlović je pravi primer umetnika u najboljoj tradiciji našeg pozorišta, umetnika voljenog, cenjenog, svojevrsnog novatora što krči nove puteve umetnosti kojoj je posvetio život. U sredini koja je imala i ima velike darove u oblasti glumačke umetnosti teško je naći nekoga ko bi u većoj meri zaslužio *Dobričin prsten* koji će se ove večeri naći na njegovoj ruci.

PREDRAG EJDUS, glumac

KORIFEJ JEZIKA I KULTURE

Nikad nisam saznao otkud našem Predragu Manojloviću nadimak Miki. To je neko znao još dok je bio klinac da će jednog dana taj mali biti zvezda u nekom velikom belom svetu i da će Predrag, to lepo ali predugo ime, biti veoma teško za izgovor producentima i kolegama.

Dragi Predraže, imenjače, klasni družo i pre svega prijatelju, želim da ti od sveg srca čestitam na ovom velikom priznanju našeg esnafa. Ako je neko to priznanje za-

služio, onda si to sigurno ti. Pored ogromnog broja nagrada koje si u životu dobio, ovo je možda kruna tvog rada i umetničkog delovanja. Umetnost glume je u principu i pre svega zanat, koji nije lak, za koji se mora posedovati talenat, škole, intuicija, psihička stabilnost, sreća i ko zna šta još. Samo u izuzetnim slučajevima velikog nadahnuća glumca taj divni, efemerni zanat postaje vrhunska umetnost.

Iza najvećih glumaca na kraju puta ostanu zapamćene možda dve-tri uloge koje su obeležile epohu njihovog stvaralaštva. Predrag Miki Manojlović spada u red naših, sigurno, najboljih glumaca za koje se može reći da su u kontinuitetu svoga rada i života potvrđivali da se može i mora stalno težiti tom vrhunskom idealu - biti i ostati umetnik, bez ostatka.

Rođen u umetničkoj porodici, okružen kao sin jedinac brižnom ljubavi roditelja, takođe glumaca, neminovno se otisnuo u avanturu sveta glume, koju je u sebi verovatno negde predosetio, a kasnije ozbiljno i temeljno formirao. Miki poseduje jednu specifičnu kreativnu inteligenciju i mudrost, satkan od nerva koji stalno treperi i kojim on oblikuje najfinije tonove i nijanse u vrlo složenim likovima koje je igrao.

Pamtim ga još sa Akademije, koliko nas je iznenađivao u nekim svojim vežbama i neočekivanim rešenjima koje su za nas ostale kolege i za profesore bili pravi mali biseri. Miki se frapantnom brzinom izdvojio iz svoje generacije. Nametnuo se specifičnim modernim izrazom koji je stalno nadograđivao. Manojlović se urođenom socijalnom inteligencijom nepogrešivo pozicionirao u sam vrh našeg glumišta svojim darom i talentom. Veoma rano imao je jasnu ideju šta hoće i može. Ali uporedo s tim, gajio je sjajan partnerski odnos sa svojim kolegama i koleginicama. Radio sam s njim još od školskih dana, posmatrao ga i divio se njegovoj energiji i eleganciji, njegovom neprestanom rastu u kreativnom i intelektualnom smislu. Miki nikada nije bio do kraja zadovoljan postignutim, težio je još većim iskušenjima. Njegov nemirni duh vodio ga je ka sve većim izazovima, a imao je i hrabrost i viziju. Sreća prati samo jake i najbolje.

Ostvario je gotovo sve što se ovde može postići i krenuo u neizvesnu internacionalnu karijeru. Radio je sa možda najvećim rediteljem današnjice Piterom Brukom. Snimao je sjajne filmove sa našim najboljim rediteljima Kusturicom, Karanovićem, Grličem i mnogim drugim ne manje značajnim rediteljima.

Zaprepastio sam se kada sam skoro negde pročitao da je snimio više filmova nego što je odigrao pozorišnih uloga. A u pozorištu je odigrao gotovo sve, fantastičnu lepezu glavnih uloga sa najboljim rediteljima sa ovih naših jugoslovenskih prostora - Mađelijem, Unkovskim, Savinom, Duškom Jovanovićem i mnogim drugima. Bože, kad je sve to stigao, a poznato je da ne seda u avion?!

Uporedo sa ovom briljantnom karijerom Miki je bio veoma angažovan i u drugim oblastima društvenog i esnafskog života. Sećam se, koliko truda, energije i mastila smo potrošili u ono tvrdo socijalističko vreme da ubedimo kulturnu javnost i kulturne delatnike onog vremena o potrebi donošenja zakona o pozorištu. On, kao predsednik Udruženja dramskih umetnika Srbije, i mi s njim koji smo ga pratili. Ta borba traje još

i danas. Pala su tri režima a zakon još nije donet. To svakako govori o permanentnoj marginalizaciji kulture koja je na ovom našem prostoru konstantna. Kulturna politika sve više srlja u potpunu izolaciju i gubljenje svakog kulturnog identiteta i pozicije u savremenom svetu evropske civilizacije kojoj navodno toliko težimo.

Ali, likovi takvog kalibra kao što je Miki Manojlović, njegovo delo, rad i uspesi koje je postigao, govore da u ovoj sredini postoje ličnosti koje dokazuju da vrhunska kultura i umetnost mogu i moraju na kraju pobediti. Nećemo se predati. Kultura i umetnost u našoj zemlji moraju postati strateška grana politike i države. Govorim to u ovom času, u ovom hramu pozorišne umetnosti, koji hoće takođe da degradiraju i marginalizuju. Ne možemo dozvoliti da nam mlade generacije koje dolaze tonu u mraku neznanja, primitivizma, netolerancije i bede. Umetnost i kultura su svetlost a Predrag Miki Manojlović je sigurno korifej našeg jezika i naše kulture.

PAOLO MADELI, reditelj

UVEK NA PRVOM MESTU

Mislio sam da ću napisati nešto, a onda sam rekao da ako napišem o tim našim godinama, o tim našim *Svađama ribarskim*, onda ću napisati knjigu. A bilo bi dobro. Bilo bi dobro da napišem o tom našem Beogradu koji je mirisao na lipe. O tom Beogradu u koji su dolazili ljudi iz celog sveta da vide šta se tu događa i šta tu ima novo u našem teatru. Šta ima novo na Bitefu? Šta ima novo na Festu? Šta se događa na Bemusu? Taj naš Beograd je bio centar kulture Evrope a da nismo toga bili svesni, a ti si, dragi Miki, već bio važan protagonist toga vremena. Prezirem biti sentimentalan, i nastojaću da ne budem, jer biti sentimentalan je sramna stvar, ali ne mogu izbeći nostalgiju tog našeg života.

Večeras dobijaš nagradu koju si svojim životom na pozornici zaslužio i ne želim pričati o onom što smo radili, jer ne želim pričati o nama, nego želim reći dve reči o tebi. Evo šta ti kažem. Posle mog dugog teatarskog putovanja, koje je dugo koliko i moj život - iz Beograda, prve stanice mog teatarskog života, vratilo me (za kaznu verovatno, sigurno ne za nagradu) u Italiju (a kako znaš, prošao sam pola sveta...) - posle toliko režija, u trenutku kada bih volio da me se više ne pita za režiju jer mi je dosadilo to, moraš znati da sam radio sa toliko glumaca, na toliko jezika (a više ne znam niti jedan jezik, i ljudi tu večeras čuju da ne znam nijedan), znaj, dragi Miki da, otkad sam sam te upoznao, nisi mi ni sekundu otišao iz glave. Jednostano, postao si jedna od mojih glumačkih opsesija. To ti nisam nikad stvarno imao prilike reći, a večeras je prava prilika.

Radio sam sa ogromnim glumcima, a ti si uvek tamo gore, na prvom mestu. Unutra si mi ostao. Ti si nešto mlađi od mene, ne puno, iako izgledaš divno, a ja grozno. Ti si za mene bio jedan neočekivani poklon u životu. Otkad smo počeli raditi u Krugu 101.

U Krugu 101 koji više ne postoji. Nikad nisam zaboravio taj naš prvi susret i na tome ću ostati. Predstava se zvala, sećaš li se, *Pomozite mi da umrem*. Vidi, Miki, čini mi se da mi se taj naslov približio, u mom životu. I prije nego što odem u onaj naš Krug 101, ja ti se zahvaljujem što postojiš i što radiš ono što radiš. Mnogo ti hvala, Miki, idi dalje. Barem ti.

BOGDAN DIKLIĆ, glumac

PLEMIĆ GLUME

Poznata mi je ova muzika „Grlom u jagode“, al' ne mogu da se setim. U to vreme sam ja i upoznao mog dragog prijatelja Mikija Manojlovića i vrlo sam ponosan na činjenicu što pristaje da mu budem prijatelj do dana današnjeg.

Predrag Miki Manojlović je sluga i gospodar pozornice, sluga i gospodar scene, plemić glume. Samo nisam mogao da odredim da li je on speleolog glume ili je alpinista. A u umetnosti je to jedno te isto, i kada sam to shvatio bilo mi je lakše.

Miki Manojlović svoju opremu za glumački alpinizam nikada nije kupovao na buvljaku. Ja jesam. On se uvek služio najkvalitetnijom i vrhunskom alpinističko-glumačkom opremom. Ti klinovi pomoću kojih se peo na razne vrhove glume od Mont Trepljeva, preko Mont Kaligule, do Mont Ričarda, do Mont Sirana, do Mont Raskoljnikova, do Mont Molijera i tako dalje, ti su, dakle, klinovi veoma kvalitetni i oni su od neprocenjive vrednosti. Oni glumca-alpinistu nikada izdati neće. Teško se pronalaze, teško se nabavljaju, veoma su skupoceni, od neprocenjive su vrednosti. Ima raznih modela. Miki je koristio sve te modele. Neki se modeli zovu um, neki razum, neki dostojanstvo, neki čast, neki inteligencija, a uže uz pomoć kojeg je osvajao te glumačke vrhove, kod Mikija Manojlovića... ja mislim da je on jedan od izumitelja, veoma retkih u pozorištu, tog užeta koje ne može da pukne, i to uže se zove sloboda. Miki je bio čovek koji je i u svom životu i u svojoj umetnosti uvek bio slobodan. Zato je dotle i dogurao, zato se popeo tako visoko. Pa i ja bih da imam takvu opremu.

SLOBODAN UNKOVSKI, reditelj

IRUŽE I TRNJE

Poslednjih nekoliko dana pred ovu dodelu, pravio sam popis Mikijevih i mojih zajedničkih radova, predstava, serija, i filmova, proveravajući arhive i konsultujući preživjele učesnike. Broj je fascinantno - u proteklih četrdeset i dve godine uradili smo zajedno ukupno jednu predstavu.

To je bilo osamdeset i druge godine prošlog veka, u vreme kada je pozorište mlelo političke i društvene tabu teme, kada smo još uvek imali traume od prethodnih zabrana *Kad su cvetale tikve* i drugih dela, i kada je politika za trenutak bila ošamućena,

a službe u fazi prilagođavanja novom sistemu, koji se pomaljao iz vidljivo neizvesne sudbine zemlje.

Radili smo *Hrvatskog Fausta* Slobodan Šnajdera, komad o odnosu politike i ideologije, s jedne strane, i kulture, pozorišta, sa druge. Tema koja, koliko vidim, i danas može odlično da funkcioniše, jer merak politike za upravljanje kulturom, za zloupotrebu umetnika, za rebrendiranje kulturne tradicije ostao je do dana današnjeg, ne samo ovde ili u regionu, već i šire. Bili smo mladi, u ranim tridesetim godinama, voleli smo da ispitujemo sve moguće limite i društvene i lične.

Jedanaest godina posle diplomiranja na FDU, zakazao sam Mikiju sastanak povodom *Fausta*. On je već uradio neke divne predstave u Narodnom. *Samo jednom se ljubi* je već bio snimljen, kultne serije su se dosnimavale ili prikazivale. Razgovarali smo o mogućem radu najpre u „Manježu“ a onda na Zvezdinom stadionu gde me je poveo na utakmicu. Dok sam umirao od dosade, jedan mali sa loknama, možda Maradona, ne pratim baš fudbal, zabio je 2-3 gola Zvezdi, pa se razgovor o *Faustu* tog dana nije produžio.

Skupila se oko predstave jedna veoma posebna ekipa u kojoj su pored Manojlovića bili i Vladica, Berček, Leka, Laušević, s jedne strane, pa sve do Pepija Lakovića i Mila Miranovića, sa druge. Život će ih kasnije, kako znate, odvesti na razne i čudne puteve. Politički, ali pre svega, estetski radikalizam ove grupe progovorio je na jedan sofisticiran način o bitnim temama tadašnjeg društva i sistema. Što nije bilo bez opasnosti po talenat i telo umetnika.

Svejedno sto je *Faust* pobedio na Pozorju, Miki nije dobio nagradu, jer je branio predstavu *Golubnjaču*, koju su hteli da zabrane. Mnogo godina kasnije, sreću se sa Mikijem na podijumu za nagrađene na Sterijinom pozorju, on za boksera Ljubu Vrapčeta iz sada novih *Kad su cvetale tikve*, ja za nešto slično, *Srećnu Novu '49*.

Sećam se njegovog monologa u *Faustu* sa rukom koja ga je izdala, ali to ne mogu da opišem rečima. A ne mogu da zaboravim ni kako na kraju predstave Miki Manojlović sa scene puca u Mikija Manojlovića na filmskom platnu i u sinhronoj akciji ubija sebe kao umetnika.

Tako se nekako dogodilo i nisam imao sreću da ponovo radim sa Mikijem. Pokušavali smo, više puta, nikad nismo uspeli da dođemo do prve probe.

Ali se zato sećam celog niza drugih slika sa Mikijem, koje, naizgled, nemaju veze sa pozorištem, niti sa ovom značajnom nagradom, kao na primer:

- divan dan na pikniku, na suncu u Ohridu, sa Vlatkom Stefanovskim i Mirom Furlan, dok još nismo znali da je već danima radijacija iz Černobilja;

- sećam se uspeha i radosti na Teatru nacija u Nansiju gde je *Faust* bio jedna od deset najboljih evropskih predstava, i još kada je slepi miš preleteo iznad gledališta, u trenutku kad je izgovoreno Jasenovac;

- Mikija, pobeglog iz Beograda, kako bolesnog srca i duše, rekao bih, spava mirno na spojenim foteljama kod Linke i mene, kući, u Skoplju, i kako ga vodimo hitno kod

lekara jer mu je užasno zlo, a lekarka, naša prijateljica, kako nas ugleda na vratima, tako odmah, bez trunke razmišljanja urlikne, na moj užas: „Gde si folirantu!“ – što se pokazalo kao odličan lek za datog bolesnika;

- Onda smo ga kasnije ubeđivali da nije strašno da se leti avionom, i kada je konačno poleteo “Konkordom” iz Amerike u London, najmanje dva motora su se pokvarila i avion se vratio natrag. Da ne govorim o detaljima sa dodele Oskara... Ili o tome kako je sreo jednu mladu glumicu koja se zvala Tamara.

Sećam se kako smo ga ispraćali sa neskrivenom zavišću kad je pošao Piteru Bruku, da igra u velikoj *Mahabharati*, i još se sećam kako se Mikiju nije dopalo tamo, pa je odustao od projekta i vratio se sav srećan kući. Na moj užas! I još se sećam kako smo se slučajno našli kod proročice Vave, i šta je ona tada rekla, to se ispunilo.

Onda ga je film sasvim uzeo, pa smo se bili izgubili neko vreme, a ja sam tiho patio.

Čemu sve ove lične istorije? Ja nekako mislim da je posao glumca, i najvećeg i onog koji se trudi da bude nevidljiv na pozornici, sakupljanje proživljenih situacija, stanja, karaktera i tipova, muka artikulacije želja, borba sa samim sobom i svojim večnim nevidljivim stidom, borba sa svojim glasom koji ga vodi u neprepoznatljive i nekontrolirane visine ili dubine, da je posao glumca da svoju vreću koju nosi na leđima i u kojoj je hiljadu neodgovorenih pitanja, zameni vrećom sa sakupljenim životima drugih ili bar drugačijih znanja o ljudskom. Miki je po tom pitanju imao uvek odličnu selekciju, brze zaključke. I uglavnom veoma tačne. I uglavnom veoma duhovite. I često veoma lascivne.

Veliki Milivoje Živanović je bio u Skoplju na proslavi 50 godina rada, glume Petreta Prlička. Pojavio se na sceni sa ogromnim buketom crvenih ruža i izgovorio: „Celog života si hodao po trnju, sada hodaj po ružama“. Bacio je ruže pred noge Prlička, i poveo ga da hoda po ružama dok su obojica plakali od uzbuđenja, da ne govorim o prisutnoj publici.

Kako se vidi, nisam poneo ni trnje ni ruže. Nekako mislim da je Mikiju, kao i svima nama u pozorištu, sve to poznato. Nagledao se i ruža i trnja.

MIRJANA KARANOVIĆ, glumica

UVEK NEŠTO DRUGAČIJE

Moja veza sa Mikijem je počela u mojoj mašti. Ja sam kao gimnazijalka išla u pozorište i za mene, kao tinejdžerku, Miki Manojlović u ulozi Princa od Homburga je bio oličenje romantično-erotskog tinejdžerskog devojačkog sna. Sve što je za mene bio nekakav idealan princ, to je predstavljao on u toj ulozi. Tada sam još bila mlada i veoma sam čeznula da jednog dana postanem glumica i sanjala sam neke neverovatne snove. Jedan od tih snova je bio da jednog dana igram sa Mikijem Manojlovićem. Sanjala sam taj san, iako sam znala da od toga ništa neće biti. I onda se to dogodilo.

Posle toliko fantastičnih predstava s njim, koje sam odgledala, dobila sam ulogu u

Ocu na službenom putu i on je bio moj partner. Ne sećam se tačno kako sam se osećala tada, ali znam da je ideja da uopšte budem njegova partnerka u meni izazivala užasnu tremu i strahopoštovanje. Nekako sam ga zamišljala kao nekakvog neverovatnog, intelektualnog, tako zamišljenog, ozbiljnog i, kada sam ga upoznala, svi ti moji snovi o njemu, i kao glumcu i kao muškarcu, zapravo su se sudarili sa realnošću i od romantičnog sna o idealnom muškarcu, zapravo stekla sam brata. A znate kakva su braća. Braća umeju da budu divni, a umeju bogami onako baš da vas dobro zezaju, i moj odnos sa Mikijem uvek je bio između te dve krajnosti. Znači, on kao da, u načinu na koji radi i načinu na koji komunicira sa ljudima, nikad vas ne stavlja u situaciju da je to završeno, da je to dato, da je to određeno, da je definisano. On tu uvek iznenadi.

Sećam se, išli smo u onaj bugarski free shop, tamo iza Niša, Aca Berček i on, i vozili su mene i onda su sve vreme puta, uz jezivo cerekanje, pričali najogavnije nekakve njihove anegdote sa raznim devojkama i namerno su preterivali u tome da bi mene zgranuli. Ja sam bila užasnuta da tako dva velika glumca pričaju takve stvari preda mnom i takav mangupski odnos prema raznim temama je nešto što sam tek kasnije shvatila zašto je važno.

Radili smo jednu predstavu devet meseci, užasno ozbiljno, sa Harisom. Zvala se *Dozivanje ptica* i probe su trajale po osam sati dnevno; vežbali smo sve, balet, bili smo užasno posvećeni tome. Sonja Vukićević nam je držala balet i mi smo se jako trudili da ličimo na balerine i baletane, a Miki je dolazio u nekakvim raspadnutim patikama namerno, i uživao je da te patike skida i da nam pod nos potura svoje čarape i da nekako razbija tu atmosferu užasne ozbiljnosti i nekakvog idealnog dostignuća, uvek se trudio da ne dozvoli da od njega napraviš nekog idola... Mislim da o Mikiju puno znate iz njegovih uloga. Ne postoji glumac kao on... On uvek iznenadi. Kod njega nikad ništa nije samo rutina ili ponavljanje. On uvek nađe načina da te nekako prevari, da ono što očekuješ, ono što podrazumevaš, da se to ne dogodi, nego da se dogodi nešto potpuno drugačije.

Dan-danas on je istovremeno i mangup, i intelektualac, i veliki emotivac, i slab, i jak, i užasno maštovit, i često poražen – i nekako sve. Ja mislim da je to razlog zbog čega on ima mnogo sadržaja koji upliće u svoje uloge.

HARIS PAŠOVIĆ, reditelj

KAKO GA VOLI SARAJEVO

Uobičajeno je da reditelji nađu glumce, a rijetko glumci pozovu reditelje. Miki se i po tome razlikuje. U ovom slučaju je Miki našao reditelja i, nakon što je video *Buđenje proleća*, pozvao me je, mi smo se upoznali i od tada traje naše dvadesetpetogodišnje zajedničko putovanje.

Mirjana je pomenula predstavu *Dozivanje ptica*, prvu koju smo radili zajedno. Ja

sam od Mikija, kao i od drugih glumaca, uvijek mnogo učio o glumi, o teatru, od onoga što oni rade na sceni. Od Mikija sam učio veoma mnogo i o tome šta on radi iza scene. Nikada nisam vidio da garderoberi nekoga toliko vole kao što vole Mikija. Jer, Miki zna da pozorište i film nisu samo ono što se vidi, nego svi ovi ljudi koji su danas oko nas, svi smo mi zajednički tim i on sa svakim dijeli to iskustvo umjetnosti koju on sa sobom nosi.

Sljedeća naša predstava je bila *Čekajući Godoa* i nekako smo zajedno prošli kroz jedan veliki slom istorije. Premijera predstave je bila u Beogradskom dramskom. Na predstavu su došli tadašnja originalna podela, mislim, prvog *Godoa* koji je igran u Beogradu – Rade Marković, Mića Tomić, bio je tu Ljuba Tadić, a bila je neka posebna atmosfera; bili su i Danilo Stojković, Ademir Kenović iz Sarajeva, Dalibor Foretić iz Zagreba, Edvard Miler iz Ljubljane, Ljubiša Ristić iz Subotice, strašno mnogo ljudi se skupilo. Nakon prvog čina, u pauzi, neko je rekao: "Tenkovi su krenuli na Sloveniju". Bio je to 25. juni 1991. godine i to je bila poslednja jugoslovenska premijera. Prvi čin je igran u SFRJ, a drugi čin je igran u slomljenoj Jugoslaviji. Na kraju te predstave, Miki, koji je igrao Vladimira, držao je u rukama Žarka Lauševića, koji je igrao Estragona, i Žarko je zaspao, Estragon je zaspao, a Miki je govorio: „On spava, pustite ga neka spava, vazduh je pun naših jauka, ali navika sve zaglušuje“.

Od tada se nismo bili videli neko vrijeme, igrali smo predstavu još malo, a onda prvo sljedeće viđenje sa Mikijem bilo je preko novina 1992. godine, u Sarajevu pod opsadom. Dobio sam jedan *International Herald Tribune* i na naslovnoj stranici bila je slika jedne grupe studenata iz Beograda koji su protestovali protiv opsade. Među njima je bio i Miki Manojlović. Za mene je to bilo strašno važno jer nije bilo komunikacija, nismo se mogli čuti, ali ta slika sa studentima mi je govorila da je Miki, zapravo, negdje sa mnom u cijeloj toj priči.

Devedeset treće godine bio sam direktor Međunarodnog teatarskog i filmskog festivala MES u opsjednutom Sarajevu. Jednog dana na vrata je ušla mlada djevojka, jako jako lijepa, sa divnim plavim očima i rekla je: „Mene je poslao Miki Manojlović, ja dolazim iz Beograda i sada sam preko Pala došla u Sarajevo“. U to vrijeme niko nije dolazio preko Pala u Sarajevo i strašno je bilo opasno za jednu mladu djevojku da prođe kroz sve te vatrene linije. Ja sam rekao: „Izvolite?“ Ona je rekla: „Ovo je za vas poslao Miki.“ I dala mi je jednu kesu. Rekla je: „Dao mi je neki novac, da vam nešto kupim na Palama i evo ja sam našla ovo.“ U toj kesi bila je šteta cigareta „holivud“ i bilo je možda kilogram nekih jabuka. Te jabuke su bile vrlo, vrlo dragocjene, jer mi dvije godine nismo vidjeli jabuku, a i te cigarete koje su se tako simbolično zvale „holivud“ takođe su bile dobrodošle. U toj kesi bilo je jedno pismo. Pismo su pisale Iskra i Čarna, i strašno je bilo važno i toplo to pismo. Dok sam čitao te riječi, osjetio sam da u toj sobi šuti Miki i razumio sam tu njegovu šutnju.

Devedeset šeste godine, kada je opsada prestala, kad smo oslobođeni, onda smo počeli polako da dobijamo, nakon četiri godine, struju, vodu, telefon... Jednog dana

zazvonio je telefon. Ja sam se javio a na drugoj strani je bio Miki. Nastavili smo da razgovaramo tamo gdje smo stali devedeset druge godine kad nas je istorija rastavila.

Miki je prvi put nakon rata došao u Sarajevo sa predstavom *Molijer*, koju je Jugoslovensko dramsko pozorište radilo sa Dušanom Jovanovićem. Išli smo, tako, gradom i ja sam stvarno rekao da se osjećam kao tvoja majka Zora, ne mogu da te se nagledam. Bilo je tako važno da smo se ponovo sreli, a to je mislila i publika koja je bukvalno visila s balkona. Miki je igrao fenomenalno. Imao je jedan monolog kada njegova žena odlazi sa ljubavnikom u sobu i Molijer stoji ispred vrata i samo pominje njeno ime. Nekoliko minuta, Miki, samo s njenim imenom, napravio je jednu veliku priču o umjetniku, o samoći umjetnika, o ljubavi umjetnika i o potrebi da bude s nekim. To je jedan od najboljih monologa koje sam ikada u životu vidio.

Godinu kasnije, zvao sam Mikija da dođe na premijeru *Hamleta* u Sarajevo, kojeg sam radio. Miki je krenuo automobilom i bio je neki strašno veliki udes kod Kladnja (nekih sto kilometara od Sarajeva), a bilo je dva sata do predstave i očigledno da proći. Onda se angažiralo Ministarstvo za kulturu i Ministarstvo za policiju, i, pod specijalnom pratnjom, izveli su Mikija iz kolone i doveli ga do Sarajeva, tako da je stigao na vrijeme (a bio je spreman i helikopter!). Ovo govorim samo da vam kažem do koje mjere Mikija voli Bosna i Hercegovina i do koje mjere Mikija Sarajevo voli. Kad ideš s njim ulicom, to je jako iritantno, zato što petsto metara dok prolaziš Ulicom maršala Tita ili Ferhadijom u centru Sarajeva, to traje dva sata. Konobari izlaze iz kafane da ga grle, ljudi koji sjede u baštama ga zovu da pijemo kafu, kao da je on neki njihov prijatelj iz mahale. Kao što ga vi volite ovjde, tako ga mi volimo u Sarajevu i u Bosni.

Tako je bilo i nakon premijere oskarovca Danisa Tanovića. Njegov film *Cirkus Kolumbija* je otvorio Sarajevski filmski festival i Miki je igrao glavnu ulogu. Na nekom velikom prijemu posle toga i Miki, koji je naravno poseban u svemu, kaže da ne može tu ništa da jede i kaže, hajde mi da nešto jedemo na drugom mestu. I idemo nas dvojica, bilo je već vrlo kasno, pola dva uveče, nama se pripisalo, i nismo mogli nigdje. Sjetim se da ima jedan mali hotel, *Orijent*. Kucamo na vrata, otvori čovjek, recepcionar neki mladi, gleda šta je, ja kažem, oprostite, moj prijatelj i ja moramo u wc. On gleda, preko mog ramena vidi Mikija, i kaže: „O, Miki, pa molim vas, izvolite“. I mi krenemo, a on kaže: „Samo da se slikamo“. Ja kažem: „Posle ćemo se slikati“. Vratimo se, a u međuvremenu se mladi čovjek presvukao iz svoje recepcionerske uniforme u jedno fino odijelo i kaže: „Molim vas, da se slikamo“. Ja ih slikam, a on kaže: „Ovo je za mene jedna jako, jako važna noć“. E, to je ono kako Mikija doživljavaju u Sarajevu.

Kada smo igrali predstavu *Evropa danas*, po Krleži, u olimpijskoj dvorani „Zetra“, bilo je dvije i po hiljade ljudi za jedno veče, svi su ga na nogama dočekali. On je, na kraju predstave, tako smo se i dogovorili, utišao aplauz i, između ostalog, rekao nekoliko Krležinih rečenica: „Od svih vjera i vjerovanja koje tvrde da mogu ovaj svijet učiniti boljim, vjera u poslanstvo ljepote koja kaže da može napraviti svijet da bude bolji, možda je naivna, ali nije lišena svake vjerodostojnosti.“

Svaki trenutak sa Mikijem u radu i u druženju, svaki trenutak u toplom i divnom domu Tamare, Ivana i Mikija, za mene je jedno novo iskustvo. To me svaki put napravi boljim čovjekom.

EGON SAVIN, reditelj

VIŠE OD VELIKOG GLUMCA

Mi, pozorišni ljudi, izgubili smo naviku da jedni drugima iskazujemo svoje poštovanje i divljenje. Činimo to isključivo na komemoracijama i dodelama značajnih nagrada. Verovatno je naša uskogrudost posledica ponižavajućeg položaja u kojem se našlo srpsko pozorište poslednjih godina. U našoj maloj kulturnoj sredini umanjena je uloga, moć i značaj pozorišta. Tako smo i mi umetnici postali nekako manji.

Ali, s vremena na vreme, pojavi se među nama toliko blistava umetnička karijera, koju je nemoguće umanjiti i zaseniti. Filmska i pozorišna karijera Mikija Manojlovića je jednostavno veličanstvena. Uzbudljiva je i inspirativna za one koji teže nemogućem, a opominjuća za sve one koji stanu pred kameru ili izlaze na scenu bez dovoljno ukusa, veštine i strasti. Kultura, intuicija, analitičnost, upornost, temeljitost, besprekorna tehnika - dugo bih mogao nabrajati Mikijeve glumačke vrline. Ali, izdvojiću ovom prilikom jednu koja me oduševljava. Ja bih je nazvao sklonost ka umetničkom riziku ili ljubav prema avanturi. Trebalo je imati mnogo smisla za avanturu da bi uvežbavao ulogu Magbeta, kojeg smo mesecima spremali u memljivom podrumu napuštene pivare u Skadarskoj ulici, daleke 1981. godine. Sećam se Mikijevog ozarenog lica dok smo maljevima razbijali debeli zid pivare, da otvorimo ulaz za publiku. Slutili smo da je u pitanju uzaludan trud, ali smo završili predstavu i prikazali je - nijednom, to jest samo na pretpremijeri.

Trebalo je, bogami, biti izuzetno sklon svakojakim rizicima kada je poželeo da radimo *Sirana* u Narodnom pozorištu sa dvadeset glumaca i trideset statista. Uprkos okolnostima, trista trinaest strana stihova Miki je odigrao u jednom dahu. Slutio je da je nemoguće, zato je uspeo. Trebalo je imati hazarderskog duha kada je prihvatio ulogu Raskoljnikova, već u zrelim godinama. Radili smo *Zločin i kaznu* u Bitef teatru uz stalnu Mikijevu nelagodu, jer je bio mnogo stariji od lika koji tumači. Sklonost riziku učinila je da ostane u projektu. Posle je Vladimir Stamenković u svojoj kritici napisao da je to najbolja Mikijeva uloga uz onu u *Hrvatskom Faustu*. A scene isleđenja sa Predragom Ejdusom, kao Porfirijem, bile su neke od najuzbudljivijih u našem pozorištu.

Želim da verujem da Miki i danas neguje vatru svog dečačkog avanturizma i da će nas ponovo ushititi nekim ostvarenjem nemogućeg. „Dobričin prsten” ponovo je došao u prave ruke. Miki Manojlović je više od velikog glumca, on je jedan od najznačajnijih umetnika u savremenoj srpskoj kulturi.

MILAN VLAJČIĆ, kritičar

SJAJAN I NA SCENI I U FILMU

Nas je ovde večeras okupio jedan prsten koji ima mitsku auru. To nije prsten iz *Gospodara prstenova*, to je prsten koji je pripadao nekom ko je živeo ovde među nama, već odavno. Sudbina Dobrice Milutinovića pokazuje lepotu i krhkost ljudske sudbine u glumačkom pozivu. Šta mi danas znamo o njemu? Ostalo je nekoliko fotografija, u Radio Beogradu postoji jedan Mitketov monolog, u kom on ima onu svoju žal za mladost, i to je sve. Ali, neki ljudi su pisali o njemu. Ovih dana sam čitao esej Milana Grola, jednog izvanrednog hroničara i kritičara. Knjiga je izašla 1952. godine i zove se *Iz pozorišta predratne Srbije*. Taj esej je fantastičan i navešću samo završnu rečenicu koja govori nešto o ovome zbog čega smo mi večeras okupljeni: „Milutinović, koji je igrao bezbroj uloga, nije dozvolio da igra ulogu glumca, suviše poštujući poziv glume i poziv čoveka u glumcu“. Ne znam nijednu drugu rečenicu napisanu o glumcu koja tako divno iskazuje estetiku glumačkog poziva i etički kodeks glumca.

Ovih dana sam čitao veliki intervju sa Džekom Nikolsonom i dva pitanja i dva njegova odgovora ukazuju na nešto zbog čega smo mi ovde. Nikolson je pedeset godina prisutan i sve znate o njemu. Pitanje, upućeno njemu, glasilo je: „Da li ste ikad poželeti da igrate u pozorištu?“ On je rekao: „Suprotno mnogim mišljenjima, pozorišna gluma i filmska gluma su dve različite discipline, teško se to spaja. Ja sam tek u trideset drugoj godini odigrao ulogu u kojoj su me prepoznali kao glumca, do tada sam pet godina igrao u nekoliko desetina holivudskih filmova, bio bitanga, mrtvi Indijanac, ubijali su me i prebijali, a onda je došao film *Easy rider (Nagi u sedlu)*...“ Od tada počinje njegova velika karijera.

Drugo pitanje je: “Da li je tačno da ste u filmu Stenlija Kjubrika *Shining (Isijavanje)* jedan kadar snimili u četrdeset dublov?” Rekao je: “Tačno je, Kjubrik je bio čudan čovek, vraćao je četrdeset puta taj kadar”. To je kadar u kojem Nikolson nije izgovorio nijednu reč, to je kadar gde on u desetak sekundi pokazuje užasavanje tog junaka. I kaže Nikolson: „Dva dana smo snimali taj kadar“. Kada ga je novinar upitao da li bi ponovo radio sa Kjubrikom, rekao je: „Neću da odgovorim“.

Ovde imamo primer glumca koji se sjajno iskazao u obema disciplinama, što je vrlo retko i u evropskim okvirima, da ne pominjem američke, jer tamo ko krene u film, pozorište, sem retkih izuzetaka, neće videti. Zašto? Pozorište u Americi ima potpuno drugačiju funkciju nego na ovom delu sveta, na našem kontinentu. Miki je igrao u četrdesetak najvećih pozorišnih komada koji postoje, od Šekspira i Molijera, pa do Beketa, Duška Kovačevića... I, naravno, ovde nije prilika da podsećam na ove domete. Samo ću nešto reći što je vezano za ovo mesto gde stojim: sedmog decembra 1982. godine, Miki je ovde igrao *Hrvatskog Fausta* i to je jedna od najsajnijih predstava koje sam u životu video. A onda, dvadeset jednu godinu kasnije, igrao je u *Molijeru* po Mihailu Bulgakovu. Te dve sjajne predstave imaju nešto zajedničko: obe govore

o nevoljama umetnika, o nevoljama glumca u teškim vremenima. Miki je to odigrao sjajno i da sam samo to video u životu, bio bih srećan.

Na filmu je odigrao sedamdesetak uloga i ovde bih samo podsetio na tri uloge koje je odigrao u triptihu Rajka Grlića. U tragičnom filmu *Samo jednom se ljubi* - to je priča o partizanu koji dolazi na krilima jedne utopije i onda sam strada zbog toga što je prekršio normu partizanskog morala. Drugi film je *Štefica Cvek u rajlama života*, u kom Miki nema nikakav tekst - on ulazi u stan Štefice Cvek, obavi posao i ode i to je jedna komičarska uloga velikog stila. Treći, *Za sreću je potrebno troje*, je nešto potpuno, potpuno drugačije od prethodnog.

Kod Kusturice je odigrao dva filma koja su mitska, *Otac na službenom put* (1985) i *Underground (Podzemlje)*, deset godina kasnije. To su dva potpuno različita tipa glume kod istog autora. Prva je, naravno, uloga Meše koji odlazi u Zenicu, u zatvor. Zna se zašto, Informbiro, i onda se vraća. Druga uloga je u stilu jedne urnebesne komedije sa elementima karnevalizacije i tu se pokazuje taj raspon koji Miki Manojlović ima u svom glumačkom registru.

Igrao je glumac Manojlović u više francuskih filmova. Igrao je na bugarskom, na italijanskom, najviše na francuskom, jer govori francuski, to mu je bio maternji jezik. Neke od tih filmova nismo videli. Jedan je ovde malopre bio zastupljen u video portretu, u odlomku iz filma *Mortel transfert*, poznatog reditelja Žan-Žaka Beneksa. Lepo bi bilo da televizija napravi prikaz, panoramu nekih filmova koje je Miki odigrao u velikim svetskim metropolama, a koji do nas nisu stigli.

Glumac je, ipak, vezan za kulturu iz koje nastaje. Glumac ne može da se povuče u samoću. Recimo, pisac Ivo Andrić, kad se vratio sa Hitlerovog dvora 1941, gde je bio ambasador, četiri godine je proveo u samoći, napisao tri svoja sjajna romana, dobio Nobelovu nagradu. Međutim, glumac, ipak, mora da igra i tu je njegova tragika. I često glumac zbog toga strada.

Ovo su teška vremena za glumu i mi se sad nalazimo u pozorištu, u koje sam večeras kretao s jednim osećanjem tuge i besa, jer sam ovih dana čitao da je neka komisija zaključila da ovo pozorište nije od nacionalnog značaja. Ne znam šta je taj nacionalni značaj. Ali, slutim šta se htelo. Neko je hteo da prebroji krvna zrnca Eliju Finciju koji je bio prvi upravnik ovog pozorišta, Bojanu Stupici - koji je bio prvi i veliki umetnički direktor ovog pozorišta, glumcima koji su se zvali Jozo Laurenčić, Rahela Ferari, Marija Crnbori, Kapitalina Erić, Joža Rutić, Stevo Žigon, Branko Pleša... Vidite koja sam imena odabrao, neko je hteo da ih prebroji, da taj deo istorije Jugoslovenskog dramskog pozorišta baci u podrum. Mi to ne smemo da dozvolimo. Ova kultura je previše jaka. Kada kažem neka komisija, to nije nikakvo političko telo: većina ljudi koji su u toj komisiji su, nažalost, poznata kulturna imena i to je jedna tragika naše sredine, da neki kulturni ljudi olako dozvoljavaju sebi da prate takozvani duh vremena.

DUŠAN KOVAČEVIĆ, dramaturg

POSEBAN DAR

U ovim teškim, sumornim vremenima, pojavi se poneki lep dan koji nam vrati veru i nadu da je posao kojim se bavimo vredniji i trajniji od večnog balkanskog života. Danas je lep dan zahvaljujući Mikiju Manojloviću i nagradi koju je dobio za četrdeset godina dara na pozorišnim scenama i pred filmskim kamerama. Kako je lepo kad o dobitniku nagrade možete da govorite ono što stvarno mislite, a odavno mislim da je Milki Manojlović od izuzetnih, posebnih glumaca u istoriji srpske, jugoslovenske, i važno je napomenuti, evropske umetnosti. Sve je ovo lako i lepo reći jer je toliko puta potvrđeno.

Šta je to što našeg današnjeg slavljenika izdvaja i postavlja na posebno mesto u kolektivnom sećanju zvanom istorija glume? To je dar. Kakav dar? Poseban dar. To je onaj neobjašnjivi dar kad je, na primer, na pozorišnoj sceni ili u filmskom kadru deset glumaca a vi gledate samo jednog. Zašto? Zato. Može li se to negde naučiti? Može, ako te majka rodi baš takvog posebnog.

Danas je lep dan jer je sa nama u najboljim godinama, za glumački poziv, naravno, dobitnik „Dobričinog prstena“ naš drug, i gospodin, i prijatelj, drag čovek Predrag Miki Manojlović. Da je ovakih dana više, bilo bi nam i bolje i lepše.

JELENA JANKOVIĆ

Imamo ogromno zadovoljstvo i izuzetnu čast što smo večeras deo ovog velikog trenutka našeg velikog glumca. Našu plaketu Pozorišta „Dobrica Milutinović“ iz Sremske Mitrovice ostavljamo doajenu našeg glumišta Predragu Mikiju Manojloviću. Sa dubokim poštovanjem se pridružujemo svim čestitkama.

Sedmočlani žiri za dodelu nagrade „Dobričin prsten“ u 2012. godini radio je u sastavu:

dosadašnji laureati **Ružica Sokić, Predrag Ejdus i Vojislav Brajović**, glumica **Dušanka Stojanović Glid**, reditelj **Slavenko Saletović**, teatrolog **Ksenija Šukuljević Marković**, i dramski pisac **Igor Bojović**.

Odluku je doneo 14. decembra 2012. godine.

Žirijem je predsedavao **Predrag Ejdus** koji je pročitao obrazloženje žirija.

Predrag Ejdus

STIL SVOG VREMENA

„Predrag Miki Manojlović je rođen u Beogradu u porodici glumaca Ivana i Zorke Manojlović. Već veoma mlad postaje jedan od vodećih glumaca u tadašnjoj Jugoslaviji. Otada, pa sve do danas, a tome ima više od četiri decenije punog umetničkog angažmana, odigrao je na najvišem nivou niz glavnih uloga u pozorištu i to od klasičnog do savremenog repertoara, uvek uz značajno traganje na planu novog scenskog izraza.

Nosilac je najviših priznanja bivše Jugoslavije i današnje Srbije za izuzetne glumačke rezultate u pozorištu, na filmu i na televiziji. Između ostalih priznanja, 1989. godine, kao prvi dramski umetnik naše zemlje, primio je uglednu nemačku nagradu pokrajine Rur za najboljeg pozorišnog glumca te godine. Nagrada „Gordana Kosanović“ se dodeljivala jugoslovenskim glumcima jednom u četiri godine.

Van Jugoslavije igrao je na pozorišnim scenama Nansija, Amsterdama, Bukurešta, Bratislave, Budimpešte, Berlina, Trsta, Varšave, Pariza. Pored domaćih vrhunskih umetnika Miki Manojlović je saradivao sa nekim od najvećih stranih reditelja i glumaca današnjice od Pitera Bruka do Džeremija Ajronsa, od Katrin Danev do Žan-Luja Trentinjana, od Lika Bondija i Erlanda Jozefsena do Odri Tatu.

Miki Manojlović spada među one dragocene dramske umetnike koji su svojim glumačkim rezultatima, stilom svoje glume, nagovestili i uveli novi senzibilitet glume koji je odgovarao najsavremenijem senzibilitetu publike. On spada među one dramske umetnike koji stvaraju stil svoga vremena u umetnosti u kojoj deluju. Posebno je značajno što je Miki Manojlović u poplavi komercijalizama svake vrste u nas, sa svih svojih trideset i pet glavnih uloga u teatru i šezdeset sedam na filmu i još mnogih na televiziji, ostao na braniku pozorišne umetnosti najvišeg ranga i to bez

kompromisa, i to jedan od retkih. Miki je i sjajan partner koji inspiriše one koji su sa njim na pozornici.

Jednom rečju, Miki Manojlović je pravi primer umetnika u najboljoj tradiciji samog Dobrice Milutinovića, umetnika voljenog, cenjenog, svojevrsnog novatora koji je krčio nove puteve u umetnosti kojoj je posvetio život."

Jelisaveta Seka Sablić je uručila Dobričin prsten laureatu:

- Imam čast i zadovoljstvo da *Dobričin prsten* za 2012. uručim velikom internacionalnom, jugoslovenskom i srpskom glumcu Predragu Mikiju Manojloviću. Malopre me je pitao - proveri da li je prsten unutra?

Miki Manojlović

KULTURA OTVARA SVA VRATA

Evo ga, tu je. Zahvaljujem ovim sjajnim umetnicima i sjajnim ljudima koji su govorili; svaku reč sam čuo, bio sam tu iza i gledao sam sa ove strane ekrana ovaj montirani materijal iz dela mog rada.

Verujte, sve bi bilo drukčije da tog 5. aprila 1955. godine, na moj peti rođendan, protivno svojoj volji, nisam stao na scenu niškog Narodnog pozorišta u predstavi *Sedam godina iščekivanja*. Ništa ne bi bilo isto, kao što je danas meni, a i mnogima od vas, koji očigledno pozorište volite i njega živite, neki od vas, da nije bilo Milana Ajvaza, recimo, da nije bilo Vjekoslava Afrića, recimo, da nije bilo Joze Laurenčića, recimo, da nije bilo Milivoja Živanovića, da nije bilo Dobrice koga, naravno, ne pamtim, a ove koje sam pomenuo pamtim kao dete... Da nije bilo ogromne, velike, veličanstvene Mire Stupice, koju pamtim kao dete... Da nije bilo ustanovljenog *Dobričinog prstena*... Da nije bilo Ljube Tadića, Mije Aleksića, Zorana Radmilovića, da nije bilo Steve Žigona, Branka Pleše, Olivera Marković, da nije bilo generacije koja je došla iza njih, da nije bilo mnogih, mnogih iza njih, da nije bilo Mate Miloševića, da nije bilo uzora koji su danas tako uporno i sasvim van bilo kakve logike srušeni, urušeni, koji više ne postoje i to je jedna vrlo velika opasnost za kulturu naše zemlje. Rušeci uzore nismo stvarali nove. Da nije bilo Petra Banićevića, da nije bilo svih ovih sjajnih ljudi večeras koji su ovde govorili i radili, da nije bilo Sabličeve, da nije bilo Ejdusa, da nije bilo Vojislava Brajovića, da nije bilo „Praške škole“, filmske, da nije bilo Zore Korać, te pametne žene koja je imala moć i uticaj da tim klincima otvori mogućnost da naprave svoje prve filmove, dokumentarne, a kasnije filmove koji su obeležili našu kinematografiju i evropsku. Da nije bilo Pere Kvirgića koga sam prvi put video na plaži Prapatno, nekih pedesetih godina,

u kupaćim gaćicama, čoveka jakih zuba, crne kose s kojim su moji roditelji razgovarali na nekakav poseban način. Ja sam osetio da se radi o nekakvom čoveku koji ima nešto posebno, neku harizmu. Da nije bilo Fotezovog *Sna letnje noći* na Dubrovačkim letnjim igrama pedesetih godina, koju sam gledao kao dete, i te slike koje su me plašile i razvijale maštu. Da nije bilo moje odluke, razumevanja da i gluma može biti veoma ozbiljna, duboka i dokučiva stvar, da ta igra duha može biti i jeste nešto što ulazi u sferu nepoznatog, što može unaprediti čoveka makar za dva sata u sali, sve bi bilo drukčije. Sve bi bilo drukčije, verujte mi. Da nije bilo Vladimira Stamenkovića, kritičara, teatrologa... Da nije bilo Dragoslava Mihailovića, našeg pisca, ja se ne bih razvijao kako sam se razvijao. Zbirku njegovih pripovedaka sam pročitao kao klinac, a kasnije, naravno, romane i sve.

To su samo neki od uticaja o kojima večeras govorim. Ali vam kažem: sve bi bilo drukčije meni, a to ne znači i vama. Svakako i vama na koje su ovi ljudi koje sam, između ostalih, pomenuo, uticali na formiranje, na razvoj. Oni su uticali na kulturu naše sredine, naše države.

Budimpešta je grad koji ima dva miliona i dvesta hiljada stanovnika. Budimpešta danas, u ovom periodu krize, ima 191 pozorište, 191 mesto gde svake večeri možete videti, čuti, doživeti, biti, razmeniti, želeti, ne znam. To ima Budimpešta. Meni je oduvek, kad sam počeo da razmišljam i nekako se sabrao kao čovek u nekim poznijim godinama, bilo krivo zašto ne učimo na sopstvenim ili, pak, na tuđim iskustvima ako je to moguće, i greškama naročito, a to je vrlo moguće. Kako je moguće, da li je moguće, da posle svega što je jugoslovenski, srpski film učinio, za film u ovoj zemlji postoji nula dinara? Kako je moguće da je ključ naše kreativnosti - i da li je moguće, ja mislim da nije, a mislili ste da jeste - u rukama ljudi koji drže ključ budžeta? Ne, varate se vi koji mislite da je ključ naše kreativnosti u vašim rukama. Ključ naše kreativnosti je u našim rukama i nije sve u novcu, ali znajte da sve institucije koje su stvorene državom, koje su stvorene gradom, moraju takve biti i moraju se kao takve poštovati. Ne može dolaziti do situacije, kakvu mi imamo ovde u Beogradu, da amaterska pozorišta postaju profesionalna, a da se profesionalna guše, da se profesionalna uništavaju. Kako - za poslednjih pet-šest godina u gradu Beogradu. Ja sam protiv toga. Ne da sam protiv toga, nego javno govorim o tome, ne sada nego uvek, ali evo sada, ovom prilikom, mislim da je to dosta zgodno da se kaže. Zašto bi ovaj svečarski trenutak bio takav da sada sve bude divno, da se mi radujemo. Ne. Ne. Skrećem pažnju (ako uopšte imam kome) da se prema pozorištu i prema kulturi ovoga grada, prema strateškom blagu ove države koje se zove kultura, odnose sa razumevanjem i sa svešću da ništa ne otključava vrata izlaza odavde i ulaza na sva druga vrata, bliža, dalja, evropska - od kulture i obrazovanja. Ko to ne razume - ne treba da bude na tom mestu.

Dobričin prsten ustanovljen je 1980. godine. Njega su dobili najbolji glumci koji

su postojali na ovim prostorima i njega će dobijati najbolji glumci koji ovde postoje. Neko je večeras veoma dobro rekao da ova sredina obiluje zaista tim talentima, i ovaj Prsten će nastaviti svoje putovanje ka onima koji to zaista zaslužuju. Tu nema nikakve zebnje, ali ima zebnje hoće li nas biti da to vidimo.

(Jugoslovensko dramsko pozorište, Beograd, 16. februar 2013.)

1979 - 2015.

Intervjui